

ЗВІТ

за результатами участі української делегації у 25-й Конференції директорів тюрем і пробації під егідою Ради Європи на тему «COVID-19: виклики, уроки та стратегії на майбутнє», що відбулася 09-10 листопада 2020 року у формі відео-конференції

У період 09–10 листопада 2020 року в м. Страсбург (Французька Республіка) відбулася 25-та Конференція директорів тюрем і пробації під егідою Ради Європи на тему «COVID-19: виклики, уроки та стратегії на майбутнє», участь у якій взяла українська делегація на чолі із Заступником Міністра юстиції України Оленою Висоцькою.

На обговорення учасників заходу були винесені питання щодо діяльності тюремних систем та служб пробації в умовах пандемії COVID-19, зокрема вжиття своєчасних та пропорційних заходів, що дозволяють уникнути, або значно зменшити поширення COVID-19 в установах виконання покарань, а також обмежити зараження персоналу та осіб, які перебувають під наглядом служб пробації.

У ході 25-ї Конференції директорів тюрем і пробації прийнято такі рішення (нижче)

Взято до відома ключові виступи пана Дірка Ван Зіл Сміта, який звернув увагу на необхідну всім стабільну основу – переглянуті Європейські тюремні правила та їх подальший розвиток; пана Роба Кантона, який підкреслив необхідність спілкування з правопорушниками та професійними організаціями з огляду на те, що Європейські правила пробації відзначають своє 10-річчя; президент Європейського комітету з питань запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі - ЄКПТ) пана Микола Гнатовський дав важливу інформацію аудиторії на основі звітів ЄКПТ.

Пан Дірк Ван Зіл Сміт підкреслив, як Європейські тюремні правила 2006 року вбудувалися в європейське мислення щодо ув'язнення правопорушників. Це видно з реформ національних тюремних систем, звітів ЄКПТ та практики Європейського суду з прав людини. ЄКПТ та Європейський суд, у свою чергу, сприяли перегляду положень цих тюремних правил у 2020 році. Вже переглянуто 8 з них. Найбільш суперечливі стосуються тривалості ізоляції правопорушників, зокрема їх тримання в одиночних камерах. Питання про такий значущий у житті фактор як людський контакт та про його інтерпретацію є ключовим. Національні органи влади повинні забезпечити ув'язненим щоденний людський контакт (щонайменше 2 години на день). Це питання потребує подальшого розгляду. Усвідомлюється, що прогрес, досягнутий переглядом Європейських тюремних правил, є важливим кроком, що відповідає процесу змін у цій сфері.

Що стосується пробації, Роб Кантон підкреслив, що вона має різне значення в країнах Європи, тому її організаційні структури дуже різняться. Більше того, розуміння практики випробування також буває різним. Органи пробації прагнуть зменшити кількість повторних правопорушень шляхом встановлення позитивних стосунків із правопорушниками з метою здійснення нагляду та контролю (де це

необхідно). Клієнтам пробації надається підтримка та необхідна допомога з метою сприяння їх успішній соціальній реінтеграції. Таким чином, пробація сприяє безпеці в суспільстві, зокрема у відповідних громадах, а також справедливому здійсненню правосуддя. Пан Кантон запропонував Раді Європи взяти активну участь у дослідженні поглядів користувачів пробаційних послуг на ефективність пробаційних програм і заходів. Він також наполягав на необхідності разом із професійними організаціями (такими як СЕР – Конфедерація європейської пробації) забезпечити виконання відповідних рекомендацій національними органами влади. Можливо, будуть нові дослідження у сфері пробації (наприклад, щодо пробаційних програм або перегляду Рекомендацій через 10 років їх застосування). Він також підкреслив небезпеку, що викликає просте розширення системи кримінального судочинства, що вже призводить до переповнення в'язниць в деяких країнах. В пробації немає міжнародної системи моніторингу ситуації, подібної до ЄКПТ.

Пан Гнатовський виступив із доповіддю про дії та заходи ЄКПТ, пов'язані з COVID-19. У березні ЄКПТ опублікував заяву про десять принципів боротьби з пандемією та здійснив кілька візитів до в'язниць, установ тримання під вартою та закладів, де особи позбавлені волі. Особлива увага приділялася національним заходам, пов'язаним з COVID-19, та гарантіям захисту прав людини у цей складний період. COVID-19 – це пандемічна криза, яка відбувається на додаток вже існуючої кризи кримінального судочинства. У цьому контексті існує явна потреба поставити питання щодо захисту прав людини на перше місце.

Подальша панельна дискусія супроводжувалася цікавими виступами представників Словенії, Нижньої Саксонії, Португалії та Ірландії, зокрема про те, як Європейські тюремні правила та пробаційні правила створюють надійну основу в різних країнах і мають значний вплив на розвиток їх тюремних систем і служб пробації.

Дискусія також показала, що переглянуті Європейські правила, пов'язані з одиночним ув'язненням та ізоляцією, особливо щодо необхідності людських контактів для засуджених, можуть сприяти подальшому реформуванню практики сегрегації/ізоляції в тюремних системах, бо в короткостроковій перспективі наразі є значні проблеми в багатьох національних системах, зокрема відсутність необхідних інвестицій та неналежний рівень підготовки персоналу. Що стосується COVID-19, то перед тюремними системами в Європі основний виклик полягає в тому, щоб знайти правильний баланс між прийнятими обмеженнями для протидії інфекції/захисту здоров'я людей та ресоціалізацією ув'язнених. Позитивним є той факт, що вжиті заходи виявилися ефективними в багатьох країнах: європейські в'язниці не зазнали вибухових спалахів пандемії, що могли спричинити велику кількість смертей серед ув'язнених. Тому треба пришвидшити нововведення щодо пом'якшення заходів, що стосуються умов життя і людських контактів ув'язнених (наприклад, відео-контакти, мобільні телефони, електронне навчання, тощо).

Декілька країн вживали виняткових заходів для зменшення кількості тюремного населення, тоді як в інших випадках скорочення і відповідні обмеження були меншими.

ЕКПТ висловив занепокоєння щодо тенденції до збільшення самогубств, порушень психічного здоров'я та насильства в деяких країнах Європи. Відкриваючи другий день конференції, пан Ромен Перай (президент Europris) і пан Вілльєм Ван дер Брюгге (генеральний секретар СЕР) підтвердили своє бажання всіляко сприяти розповсюдженню ініціатив Ради Європи в пенітенціарній сфері.

Вони також поділилися своїм досвідом роботи і досягненнями, здобутими під час пандемії. Їх внесок у справу протистояння розповсюдженню COVID-19 через РС-СР у квітні та вересні був дуже цінним. Другий день продовжився двома паралельними семінарами, присвяченими впливу пандемії на місця позбавлення волі та інші пенітенціарні заклади.

Семінар I: Тюремні служби.

Модератори підкреслили важливу роль міжнародного співробітництва та надання необхідної міжнародної підтримки тюремним службам.

Щодо ситуації в Чехії, пан Томаш Ольшар відзначив належне управління тюрмами під час пандемії COVID-19, відповідні зміни в законодавстві, посилену співпрацю із зацікавленими сторонами та відповідну підготовку кадрів.

Пані Йоана Морар поділилася заходами, вжитими в тюрмах Румунії під час обох хвиль пандемії. Існує проблема, пов'язана з дотриманням персоналом санітарних норм і правил, щоб запобігти проникненню коронавірусу до тюремних приміщень. Румунія мала успіх у цьому під час першої хвилі, тому що по всій країні було вжито необхідних санітарних заходів та відкрито медичні відділення для ізоляції інфікованих. Вона також поділилася інформацією про відповідні освітні заходи, що здійснюються в місцях позбавлення волі, а саме радіо-телевізійні програми в установах виконання покарань, організація онлайн-дискусій для ув'язнених, під час яких їм надають необхідну інформацію, зокрема, що стосується освітніх, морально-етичних і релігійних питань. На майбутнє може бути корисним дослідження психологічних та інших проблем, викликаних суворими медичними і санітарними заходами щодо ув'язнених та членів їх сімей. Наразі під час другої хвилі пандемії виникає ще більше проблем і викликів, оскільки коронавірус вже значно поширився в установах виконання покарань.

Що стосується Італії, пані Карла Чаварела та пані Анна Феррарі поінформували про найкращі приклади продуктивної співпраці між інституційними зацікавленими сторонами. Починали з реакції страху та дезорієнтації, але згодом виготовлення масок налагодили у самих в'язницях. Звичайний доступ до італійських в'язниць було зупинено 8 березня 2020 року. Одним із основних викликів була необхідність компенсувати заборону візитів іншими заходами. Було запроваджено відео-контакти та додаткові дзвінки з мобільних телефонів. Здійснювалися заходи, спрямовані на зменшення кількості в'язниць і тюремного населення. Організовано дострокове звільнення багатьох ув'язнених, що призвело до зменшення кількості останніх на 8000 вже у червні. Головною метою було саме зменшення переповненості в'язниць через ризик зараження COVID-19.

Пан Руді Ван Де Воорде повідомив про головні напрями протистояння пандемії у бельгійських тюрмах: скринінг, контроль зовнішніх і внутрішніх

контактів, гігієнічні, санітарні заходи та обмеження. Консолідація цифрових можливостей, нові способи роботи (зокрема дистанційно), збалансована профілактика та правовий статус ув'язнених були представлені як нові виклики, що виникли після першої хвилі COVID-19.

Семінар II. Служби пробації.

Пані Марта Пуйга та пані Лаура Негредо розказали про ситуацію, пов'язану з пандемією COVID-19 як в Каталонії, так і в Іспанії в цілому. Вони звернули увагу на такі питання:

- вирішення проблем щодо робочих процедур;
- вирішення проблем щодо спілкування та координації роботи персоналу;
- вирішення проблем щодо роботи з клієнтами пробації;
- інші проблеми та отримані уроки на майбутнє.

Вони звернули увагу на таке: збереження здоров'я стало основним пріоритетом; нові робочі процедури та засоби комунікації повинні бути профінансовані, методи роботи повинні зосереджуватися на певних аспектах: співробітникам треба надати можливість дистанційної роботи та здійснення контактів за допомогою технічних засобів (дистанційно). Підрозділи пробації повинні зосередитися на таких моментах при роботі з клієнтами: важливість персоналізованого контакту, звернення особливої уваги до осіб, що перебувають під вартою та переходять під нагляд пробації; консолідація відео-інтервенцій; сприяння організації дистанційних інтервенцій у разі призначення громадських робіт; підвищення обізнаності громадськості через мас медіа; поліпшення координації ресурсів; перехід від безладу до гнучкого порядку роботи з клієнтами та нових внутрішніх процедур. Корисність відео-контактів, хоча вони не можуть замінити зустрічей віч-на-віч.

Пані Яна Шперо представила ситуацію в Хорватії. Ця криза сталася в розпал великої організаційної реформи Тюремної служби та Служби пробації. Крім того, у Загребі в березні 2020 року стався землетрус, який призвів до руйнування будівлі Служби пробації. Хорватські служби пробації реагували на пандемію таким чином: 1) персонал працював вахтовим методом по 14 днів, щоб запобігти швидкому зараженню; 2) нові заходи та обмеження; 3) поступове повернення до нормальної роботи; 4) нові методи та заходи в роботі. Наступна хвиля пандемії буде проблемою, оскільки невизначеність залишається. Ключові уроки пробації, отримані під час кризи, полягають у тому, що персонал повинен бути підготовленим, гнучким та модернізованим.

Пані Одрі Фааруджа виступила з короткою презентацією про виклики для служби пробації у Франції, підкресливши міцний зв'язок між цією службою та в'язницями. Через безліч проблем, пов'язаних із тюремним перенаселенням, COVID-19 додав нові виклики. Замість вирішення "звичайних" завдань та здійснення певних заходів ми, перш за все, переймаємося запобіганням розповсюдження коронавірусу. Як завжди, постійний імператив – забезпечення дотримання прав і свобод засуджених осіб, а також задоволення їх потреб. Нова організація роботи вимагає невідкладної адаптації служби пробації до сучасних проблем і викликів. Криза підвищила на різних рівнях розуміння того, що необхідно належним чином реагувати на перенаселення у в'язницях. Це призвело

до активного і плідного діалогу між зацікавленими сторонами. Здійснюються дослідження щодо більш широкого застосування покарання, альтернативного позбавленню волі. Це покладає на службу пробачії нові і більш широкі обов'язки. Проблем стає все більше.

Пан Йохан Бак з Нідерландів продемонстрував досить позитивний погляд на виклики, пов'язані з кризою COVID-19. Перш за все, це нові можливості для подальшого розвитку служб пробачії. Це також можливість проявити гнучкість, дослідити подальші можливості віддаленої роботи, які можуть бути корисними для подальшої нормальної діяльності, коли пандемії вже не буде. Водночас він нагадав, що ми повинні бути обережними, але не забувати про важливість безпосереднього контакту з людьми та підтримка не лише клієнтів, а й працівників пробачії. Він наголосив на важливості пошуку балансу між тим, що можна та що не можна робити дистанційно, а також наскільки нові способи і методи роботи можуть бути використані в рамках завдань для успішної та гуманної служби пробачії.

Великі зміни, які мають місце у європейській спільноті, включаючи тюремні служби та служби пробачії, відбуваються вже кілька місяців. Ці зміни будуть довготривалим процесом. Ми повинні поважати людську гідність, демократію та верховенство права. Розробка нових норм повинна базуватися на антикризовому управлінні. Треба досліджувати нові способи та методи роботи. Якість нашої роботи не повинна страждати через кризу.

Пан Ян Клейссен (Рада Європи) та пан Ромуло Матеус (Португалія), виступали з прощальними словами, висловивши надію, що ми зможемо зустрітися віч-на-віч у вересні 2021 року.

**Заступник
Міністра юстиції України**

Олена ВИСОЦЬКА

**Начальник Управління
міжнародного співробітництва
та протоколу**

Оксана РЕЙТЕР

